

Nr 166.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare statsunderstöd till vissa torrlägningsföretag; given Stockholms slott den 26 februari 1937.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt under punkterna 1:o och 2:o.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 26 februari 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anför:
Jag anhåller att få underställa Kungl. Maj:t vissa framställningar om ytterligare statsunderstöd till torrlägningsföretag:

1:o.

Svarthälls invallningsföretag år 1931 i Västmanlands län.

Den 10 juni 1932 anvisade Kungl. Maj:t till Svarthälls invallningsföretag år 1931 i Kung Karls socken av Västmanlands län dels statsbidrag från sta-

tens avdikningsanslag med 27,670 kronor enligt bestämmelserna i kungörelsen den 11 juni 1926 (nr 257) med däri genom kungörelsen den 27 juni 1929 (nr 215) gjord ändring, dels ock lån från statens avdikningslånefond med 27,680 kronor under de villkor, som stadgas i kungörelsen den 11 juni 1926 (nr 258) med däri genom kungörelsen den 14 juni 1929 (nr 166) gjorda ändringar, varjämte Kungl. Maj:t fastställde arbetsplan för företagets utförande.

I en till Kungl. Maj:t ställd ansökning den 22 februari 1936 hava nu delägarna i invallningsföretaget — under åberopande av ett av lantbruksingenjören H. Welin-Berger under januari och februari 1936 uppgjort betänkande angående företaget — på anförda skäl anhållit, att till utförande av företaget, som åsamkats oförutsedda kostnader genom skadegörelse på grund av isbildning med åtföljande översvämning av Arbogaån, måtte beviljas ytterligare statsbidrag och lån med respektive 12,790 kronor och 12,780 kronor, varande uti nämnda belopp jämväl inräknad beräknad ersättning för skador å växande gröda m. m. Över ansökningen hava infordrade utlåtanden avgivits av lantbruksstyrelsen den 3 mars 1936 och av statskontoret den 21 december 1936.

I detta sammanhang torde jämväl få anmälas en till länsstyrelsen i Västmanlands län ställd, av länsstyrelsen med utlåtande den 16 november 1936 överlämnad ansökning, däri G. V. Borgman med flera såsom ägare eller brukare av mark utefter Arbogaån anhållit om vidtagande av åtgärder för beredande åt sökandena av ersättning för kostnader för isbrytning medelst isbrytare i samband med den isstockning, som under januari 1936 inträffade i vattendraget å sträckan Kungsör—Arboga. Över sistnämnda framställning hava efter remiss utlåtanden avgivits av lantbruksstyrelsen den 15 december 1936 och av statskontoret den 16 januari 1937.

Beträffande invallningsföretaget inhämtas av handlingarna i ärendet bland annat:

Förslag till företagets utförande upprättades åren 1930 och 1931 av lantbruksingenjören H. Welin-Berger med biträde av gode män vid syneförrättning jämlikt vattenlagen.

Företaget omfattar en areal av 121.09 hektar, varav vid arbetsplanens fastställande 95.32 hektar utgjordes av åker samt 25.77 hektar av annan mark. Jämväl sistnämnda mark har sedermera lagts under kultur.

I arbetsplanen har båtnaden av företaget upptagits till ett värde av 63,282 kronor 45 öre, medan kostnaderna beräknats till 63,350 kronor 15 öre, varav 55,350 kronor 15 öre belöpte på anläggningskostnad och dylikt samt 8,000 kronor utgjordes av kapitaliserad kostnad för invallningens drift. Den beräknade kostnaden motsvarade sålunda ett belopp av omkring 520 kronor för hektar.

Av lantbruksingenjören Welin-Bergers betänkande i ärendet inhämtas bland annat:

Arbetet med företaget hade beräknats kunna slutföras under år 1935. På grund av den starka nederbörden hösten 1934 och därmed följande högt vattenstånd genombrötos emellertid skyddsvallarna mot Arbogaån och den

inom invallningsområdet belägna delen av Skeftrunnabäcken av vattenmassorna, varvid området sattes under vatten. Stark storm med därav orsakat kraftigt vågsvall bortspolade samtidigt vallmaterialet på långa sträckor. Sedan vallarna nödortfligt reparerats, så att området kunde läns pumpas, visade det sig, att betydande skador å vallarna uppstått. Kostnaderna för dessas iståndsättande på sådant sätt, att risk för ytterligare vallbrott blev avvärd, ha av Welin-Berger år 1935 beräknats till ett belopp av 6,100 kronor.

Dessa förstärkningsarbeten pågingo under 1935 men kunde till följd av på hösten samma år inträffande nya flöden i Arbogaån icke genomföras inom beräknad tid. Så uppstod i början av januari 1936 vid ett hastigt omslag i väderleken en isbarriär i Arbogaån, vilken uppdämde åns vatten till rekordartad höjd. Vallarna genombröts åter och området sattes ånyo under vatten. För att om möjligt rädda vissa med höstsäd besådda arealer inom området från fullständig förstörelse förhyrdes en isbrytare, med vars hjälp isbarriären genombröts, varefter vattenståndet började sjunka. Omedelbart därefter inträffade emellertid stark köld, som förorsakade bottenfrysning av det inom området samlade vattnet, varpå följde ett förnyat flöde, då vattnet steg och lyfte upp istäcket med däri fastfrosen jord och gröda. Härigenom blev större delen av grödan å det invallade området förstörd. Denna skadegörelse har av Welin-Berger med biträde av gode män uppskattats till ett värde av 7,366 kronor 25 öre.

Därest invallningen icke skall för framtiden helt tillspilogivas, hava delägarna i företaget att på nytt uppföra de raserade delarna av vallarna samt att sätta anläggningen i dess helhet i sådant skick, att ett upprepande av den nu inträffade katastrofen må om möjligt kunna förebyggas. Denna fråga är av stor betydelse för jordbruksdriften å vederbörande delägares fastigheter. För säkerställande av dessa senare mot förnyad skadegörelse av detta slag har det ansetts nödvändigt att giva erforderliga förstärkningsarbeten väsentligt större omfattning, än vad som innefattades i den år 1935 uppskattade kostnadsberäkningen å 6,100 kronor. Enligt nu föreliggande utredning skulle därutöver erfordras arbeten för ytterligare 11,040 kronor. Av nämnda anledningar orsakad merutgift för företaget skulle sålunda komma att uppgå till $(6,100 + 11,040 =) 17,140$ kronor.

Vad härefter angår den kostnad för anskaffande av isbrytarhjälp, som avses i den av G. V. Borgman med flera gjorda ansökningen har sagda kostnad enligt ett av lantbruksingenjören Welin-Berger till länsstyrelsen i Västmanlands län den 10 november 1936 avgivet yttrande uppgått till 1,700 kronor, vilken kostnad förskotterats av ett fåtal markägare eller företag. I sitt nämnda yttrande anför *Welin-Berger* härom, bland annat, följande:

Översvämningarna, vars orsaker ej kunnat förutses, hade ej kunnat förhindras eller förebyggas på annat sätt än som skett, d. v. s. med anlitan av isbrytare, som flera gånger forcerat de anhopade isbankarna och därigenom förhindrat ytterligare ännu mer katastrofala skadeverkningar. Det snabba initiativ, som av enskilda markägare därvid tagits, hade resulterat visserligen ej i ett omedelbart hävande av orsaken till katastrofen men medverkat till en sådan sänkning av vattenståndet att ofantliga värden räddats. Översvämning av vårt hittills största invallningsföretag, »Stora Skären», efter norra stranden av Arbogaån, hade sålunda förhindrats, därvid omkring 1,000 tunnland jord skonats.

Lantbruksstyrelsen har beträffande först omförmälda ansökning anført huvudsakligen följande.

Det i föreliggande fall inträffade vallgenombrottet och därav uppkommen skadegörelse hade förorsakats av en samverkan av olyckliga omständigheter, om vilka man icke torde kunna säga, att de bort förutses eller av delägarna avvärjas. Det syntes lantbruksstyrelsen med hänsyn därtill motiverat, att jämväl nu erforderliga skydds- och förstärkningsarbeten intoges i arbetsplanen ävensom att utförandet av ifrågasatt arbeten understöddes med statsmedel. Det ytterligare statsunderstödet syntes i sådant fall böra utgå till lika stora delar, eller med $\left(\frac{17,140}{2} =\right)$ 8,570 kronor, såsom dels bidrag och

dels lån. Då emellertid sammanlagda kostnaden för företaget med inräkning av den vid arbetsplanens fastställande beräknade kostnaden skulle uppgå till ett belopp av $(17,140:— + 63,350:15 =)$ 80,490 kronor 15 öre, som med mera än 10 procent överstege det till 63,282 kronor 45 öre uppskattade värdet av båtnaden av företaget, torde för beviljande av nu ifrågasatt statsunderstöd riksdagens medgivande vara erforderligt.

Med avseende å frågan huruvida på sätt i ansökningen avsåges statsmedel kunde utgå jämväl till täckande av den förlust, vederbörande jordägare lidit genom att efter vallgenombrotten deras marker översvämmats och växande gröda m. m. förstörts, ville lantbruksstyrelsen framhålla, att de utav nu ifrågasatt skadegörelse drabbade jordägarna icke torde kunna göra gällande något skadeståndsanspråk för de berörda förlusterna gentemot torrlägningsföretaget, med mindre direkt försummelse i avseende å styrelsens åligganden beträffande företagens utförande kunde konstateras hava föranlett eller bidragit till inträffandet av skadorna. Då man icke torde hava anledning antaga, att sådan försummelse föreläge i förevarande fall, torde vederbörande jordägare hava att själva vidkännas den förlust, som genom de inträffade vallgenombrotten åsamkats dem tillhörig jord och gröda. Med hänsyn till den medverkan från statens sida, som lämnats till företagens genomförande, kunde emellertid vissa skäl möjligen anses tala för att staten bidroge till täckandet av jordägarnas ifrågasatt förluster. Lantbruksstyrelsen ville i sådant hänseende — om ock med tvekan — ifrågasätta, att bidrag av statsmedel måtte utgå till täckande av hälften av det beräknade skadebeloppet, 7,360 kronor, eller sålunda med 3,680 kronor. Ett eventuellt bidrag borde i så fall icke utgå till företaget såsom sådant utan till de skadelidande jordbrukarna efter individuellt bedömande av liden skada. Därvid syntes den utav lantbruksingenjören verkställda värderingen av skadorna kunna läggas till grund för eventuella bidrags bestämmande.

Vad beträffade formen för en sådan ifrågasatt mellankomst från statens sida finge anföras, att för ändamålet syntes lämpligen kunna få tagas i anspråk för avdikningsverksamhetens understödande avsedda medel. Då emellertid här ifrågasatt syfte fölle utom ramen för vad författningens gällde angående användningen av nämnda medel, torde riksdagens medgivande därtill vara erforderligt. Vidare finge framhållas, att lån icke lämpligen syntes böra i förevarande fall komma ifråga såsom ersättningsform. I varje fall torde ifråga om lån från statens avdikningslånefond gällande bestämmelser om dylikt låns in-tecknande och om kronans förmånsrätt för det samma utesluta anlitan- de för ändamålet av sagda lånefond. Eventuellt statsunderstöd torde därför böra utgå allenast i form av bidrag från statens avdikningsanslag.

Vid bifall till vad sålunda föreslagits skulle det ytterligare statsbidraget till ifrågasatt torrlägningsföretag komma att uppgå till $(8,570 + 3,680 =)$ 12,250 kronor, medan det ytterligare lånet skulle i enlighet med vad förut nämnts begränsas till 8,570 kronor.

På grund därav hemställde lantbruksstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte i

proposition till riksdagen föreslå, att till ifrågavarande invallningsföretag måtte, utan hinder av gällande bestämmelser rörande här ifrågavarande medel till avdiktningens verksamhetens stödjande, ytterligare kunna beviljas dels statsbidrag från statens avdiktningens anslag med högst 12,250 kronor, varav 3,680 kronor skulle på sätt förut angivits fördelas mellan de utav förenämnda skadegörelse drabbade delägarna i företaget, och dels lån från statens avdiktningenslånefond med högst 8,570 kronor.

Statskontoret har i sitt utlåtande den 21 december 1936 andragit följande.

Med hänsyn till föreliggande omständigheter ville statskontoret ej göra erinran mot att åtgärder vidtoges i syfte att bereda ifrågavarande företag ytterligare statsunderstöd. Dyligt understöd syntes dock enligt statskontorets mening böra beräknas enligt andra grunder än de av lantbruksstyrelsen förordade.

Enligt 4 mom. 1 stycket av kungörelsen den 11 juni 1926 (nr 257) angående villkoren för statsbidrag från statens avdiktningens anslag, sådant författningens rummet lydte enligt kungörelsen den 27 juni 1929 (nr 215), kunde statsbidrag av Kungl. Maj:t beviljas till högst hälften av den utav Kungl. Maj:t godkända kostnaden, såväl för torrlägningsarbete, teg- eller täckdikning däri ej inräknad, som ock för undersökningen och förvaltningen jämte erforderliga kartor och handlingar. I 3 mom. 2 stycket och 4 mom. 3 stycket av förstnämnda kungörelse, som i dessa delar fortfarande vore gällande, stadgades vidare, att statsbidrag kunde i undantagsfall beviljas, där värdet av båtnaden icke uppvägte kostnaden för torrläggningen, samt att beträffande dessa undantagsfall statsbidraget skulle, med tillämpning i övrigt av de i första stycket angivna grunder, beräknas med hänsyn till båtnadsvärdet.

Vad anginge Svarthälls invallningsföretag skulle enligt lantbruksstyrelsens förslag ytterligare statsunderstöd beräknas med hänsyn till en kostnad av 17,140 kronor. Då emellertid, såvitt statskontoret kunnat finna, därvid icke inräknats en av lantbruksingenjören till 415 kronor uppskattad kostnad för »förslag och utredningar jämte betänkande samt arbetsledning», ville det förefalla statskontoret, som om de ytterligare utgifterna, av karaktär att här tagas i beräkning, bort uppskattas till 17,555 kronor. Kostnaderna för företaget, som tidigare uppskattats till 63,350 kronor, skulle med nu angivna ökning komma att uppgå till 80,905 kronor. Mot nämnda kostnadssumma svarade ett tidigare uppskattat båtnadsvärde av företaget å i runt tal 63,280 kronor.

Enligt gällande bestämmelser kunde statsbidrag utgå med högst hälften av båtnadsvärdet, då kostnaderna för företaget överstege båtnadsvärdet. Då denna regel vore av principiell innebörd, torde densamma enligt statskontorets mening även böra tillämpas i understödsfrågor, som vore av beskaffenhet att böra underställas riksdagens prövning. Med hänsyn därtill torde ett ytterligare statsbidrag i förevarande fall böra på sådant sätt begränsas, att detsamma jämte tidigare anvisat statsbidrag uppginge till högst hälften av båtnadsvärdet eller till 31,640 kronor. Eftersom företaget hittills tillerkänts statsbidrag med 27,670 kronor, skulle med tillämpning av förevarande grunder ytterligare statsbidrag alltså kunna ifrågakomma med 31,640 — 27,670 =) 3,970 kronor.

För den händelse Svarthälls invallningsföretag anvisades ett ytterligare understöd, som täckte den inträffade kostnadsökningen för företaget, enligt statskontorets beräkningar uppgående till 17,555 kronor, borde vidare, därest i detta understöd ingående statsbidrag fastställdes till nyss angivna 3,970

kronor, såsom lån till företaget ytterligare anvisas ett belopp av högst (17,555 kronor—3,970 kronor =) 13,585 kronor.

Statskontoret tillstyrkte, att framställning gjordes till 1937 års riksdag om beviljande till ifrågavarande invallningsföretag av dels ytterligare bidrag från statens avdikningsanslag med högst 3,970 kronor, dels ock ytterligare lån från avdikningslånefonden med högst 13,585 kronor.

Vad anginge frågan om ersättning eller bidrag för den förlust, som delägarna enligt uppgift åsamkats genom skador å växande gröda m. m., funne sig statskontoret av principiella skäl icke kunna biträda lantbruksstyrelsens förslag, att statens avdikningsanslag skulle anlitas för sådant ändamål. Då icke i ärendet styrkts, att de skadelidande genom översvämningen råkat i nödläge, syntes icke heller någon av de fonder kunna anlitas, som för sådant fall plägade tagas i anspråk. Vid dylikt förhållande ansåge sig statskontoret icke kunna tillstyrka, att statsbidrag eller understöd i någon form lämnades för ifrågavarande skada.

Vad slutligen angår den av G. V. Borgman med flera gjorda ansökningen om ersättning för kostnader för anskaffande av isbrytarhjälp må av utlåntandena häröver återgivas följande.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har ansett, att isgången i Arbogaån och den därav förorsakade översvämningen av odlingsmarkerna invid ån icke kunnat på något sätt av markägarna förutses och sålunda icke genom tidigare åtgärder förebyggas. Det ville därför synas, som om de av sökandena havda kostnaderna vore av beskaffenhet att på ett eller annat sätt ersättas av statsverket. Länsstyrelsen tillstyrkte, att ersättning på något sätt bereddades sökandena.

Lantbruksstyrelsen har uttalat, att det vore tveksamt, huruvida fog kunde anses finnas för anspråk på bistånd från statens sida till bestridande av utgifter av i ansökningen angiven art. Därest sökandena genom vidtagandet av angivna åtgärder lyckats förebygga skada å av dem disponerade marker till högre belopp, än vad för sagda åtgärder utgivits, kunde det synas rimligt, att sökandena själva bure den utgift, de i sådant syfte fått vidkännas. Lantbruksstyrelsen ville emellertid icke motsätta sig, att, för den händelse medel för ändamålet kunde stå till förfogande, sökandena bereddades någon gottgörelse för ifrågavarande utgift.

Statskontoret har icke funnit, att sådana omständigheter vore för handen, att staten borde bereda sökandena ersättning för de kostnader, varom här vore fråga.

För den händelse Kungl. Maj:t skulle vilja tillmötesgå framställningen, låge det närmast till hand att för ändamålet anlita allmänna nödhjälpsfonden, vars disponibla tillgångar uppginge till i runt tal 20,000 kronor.

Departements-
chefen.

På grund av de betydande opåräknade omkostnader, som ifrågavarande invallningsföretag åsamkats genom det inträffade vallgenombrottet och därav uppkommen skadegörelse, samt de omständigheter, under vilka skadorna uppkommit, anser jag det skäligt, att delägarna i företaget beredas ytterligare understöd från det allmännas sida. Beträffande den form och utsträckning, vari understödet nu bör lämnas, ansluter jag mig i princip till vad lantbruksstyrelsen härutinnan hemställt och tillstyrker sålunda, att intressenterna jämväl beredas någon ersättning för skador å växande gröda. De ytterligare utgifterna för företagets utförande synas såsom statskontoret anfört böra be-

räknas till 17,555 kronor. Det statsunderstöd, som nu ytterligare bör lämnas till företagens utförande, torde få utgå till lika stora delar såsom dels bidrag och dels lån eller, efter avrundning av förenämnda belopp till 17,550 kronor, för vardera med $\left(\frac{17,550}{2} =\right)$ 8,775 kronor. På av lantbruksstyrelsen anförda skäl vill jag även tillstyrka, att ett belopp av 3,680 kronor må anvisas ur statens avdikningsanslag för beredande av ersättning åt jordägarna för skador å växande gröda, i följd varav såsom bidrag till företaget skulle utgå sammanlagt $(8,775 + 3,680 =)$ 12,455 kronor. Ersättningsbeloppet för skador å växande gröda torde, sedan riksdagens beslut i ärendet fattats, få fördelas av Kungl. Maj:t efter förslag av lantbruksstyrelsen. Understödsbeloppen torde icke böra inräknas i de belopp, som Kungl. Maj:t enligt riksdagens medgivande äger för visst år bevilja jämlikt gällande bestämmelser för användningen av statens avdikningsanslag och avdikningslånefond. För åtgärdernas vidtagande bör riksdagens medgivande inhämtas.

Till den i ärendet gjorda framställningen om ersättning för isbrytarhjälp torde jag få återkomma, sedan riksdagens beslut beträffande understöd till invallningsföretaget fattats.

Under återopande av vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till Svarthälls invallningsföretag år 1931 i Västmanlands län må beviljas *dels* statsbidrag från statens avdikningsanslag med högst 12,445 kronor, *dels ock* lån från statens avdikningslånefond med högst 8,775 kronor.

2:o.

Harmångersåns och Kyrksjöns rensnings- och sänkningsföretag i Gävleborgs län.

Den 19 juni 1914 anvisade Kungl. Maj:t till sänkning av Harmångers Kyrksjö samt reglering av Harmångersån m. m. för torrläggning och delvis odling av vattenskadade marker inom byarna Forssa, Rösta, Nordanå, Stocka, Edsäter, Stering, Backen, Bringsta, Hånick och Skarvtjärn, samt Harmångers kyrkoherdeboställe i Harmångers socken av Gävleborgs län dels lån från odlingslånefonden med 71,310 kronor enligt bestämmelserna i kungörelsen den 14 juni 1901 (nr 44 s. 1) med däri genom kungörelsen den 31 december 1912 (nr 425) gjorda ändringar, dels ock statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget med 37,400 kronor under de i kungörelsen den 31 december 1912 (nr 424) stadgade villkor.

Tillika beviljade Kungl. Maj:t den 13 april 1922 till samma företags utförande ett tilläggs lån från odlingslånefonden å 48,560 kronor.

Vidare har på grund av bestämmelserna i kungörelsen den 29 juni 1921

(nr 350) angående ytterligare bestämmelser för tilläggsbidrag till med statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget understödda företag dylikt tilläggsbidrag utgått till företaget med 10,250 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t genom beslut den 27 september 1935 medgivit dels anstånd under ett år med erläggande av envar av de annuiter, som för vissa i företaget deltagande fastigheter från och med år 1935 förfölle till betalning å de till företaget beviljade lånen, dels ock räntefrihet under uppskovstiden å samma fastigheters andelar i oguldna kapitalskulden å samma lån.

Sedan riksdagen i skrivelse den 13 mars 1936, nr 84, anmält sitt bifall till Kungl. Maj:ts i proposition den 17 januari 1936, nr 27, därom framlagda förslag, har Kungl. Maj:t genom beslut den 27 mars 1936 beviljat företaget ytterligare statsbidrag från statens avdikningsanslag med 30,000 kronor att användas för nedskrivning med motsvarande belopp av det till företaget den 13 april 1922 beviljade lånet från odlingslånefonden. I detta bidragsbelopp har i företaget ingående Harmångers kyrkoherdeboställe (Prästgården 1¹) icke erhållit någon del.

Vad beträffar den delaktighet i till företaget beviljade lån, som åvilas Harmångers kyrkoherdeboställe, har Kungl. Maj:t genom beslut den 12 april 1929 bemyndigat statskontoret att, under visst villkor, av kyrkofondens medel förskjuta 34,000 kronor för förvärvande för fondens räkning av en Harmångersåns och Kyrksjöns rensnings- och sänkningsförenings fordran på grund av kyrkoherdeboställets deltagande i företaget. Den 4 december 1931 bemyndigade Kungl. Maj:t statskontoret att förskottsvis av kyrkofondens medel betala dels redan förfallna, oguldna annuiter å den bostället åvilande skulden till statens avdikningslånefond, dels ock, tillsvidare och intill dess anorlunda förordnades, därefter förfallande annuiter. Den 24 mars 1933 förordnade sedermera Kungl. Maj:t efter riksdagens och kyrkomötets hörande, att det ur kyrkofonden förskjutna beloppet 34,000 kronor skulle i fondens räkenskaper avskrivas. Därefter förklarade Kungl. Maj:t den 22 november 1935, bland annat, att Harmångers pastorat framdeles skulle i vederbörlig ordning erlægga kyrkoherdebostället i Harmånger påförda annuiter å beviljade odlingslån, varjämte statskontoret bemyndigades att i kyrkofondens räkenskaper avskriva det förskott, som motsvarade från fonden hittills guldna annuiter.

Med utlåtande den 2 november 1936 har länsstyrelsen i Gävleborgs län med bifogande av yttrande av landsfiskalen i Harmångers distrikt överlämnat en till Kungl. Maj:t ställd framställning från Greta Hulén, född Nilsson, med flera intressenter i ifrågavarande företag om befrielse från skyldigheten att återbetala sina andelar i till företaget beviljade lån från odlingslånefonden. Härefter hava K. F. Andersson med flera delägare i företaget i skrivelse den 23 november 1936 gjort framställning om enahanda befrielse; och har därmed befrielse från skyldighet att återbetala ifrågavarande lån sökts för samtliga i företaget deltagande fastigheter med undantag för Harm-

ångers kyrkoherdeboställe och de fastigheter, som tillhöra Ströms Bruks aktiebolag.

Till följd av remiss hava utlåtanden i ärendet avgivits den 8 januari 1937 av lantbruksstyrelsen och den 5 februari 1937 av statskontoret.

Av tillgängliga handlingar inhämtas följande.

Laga syneförrättning angående företaget enligt lagen den 20 juni 1879 om dikning m. m. handlades av lantbruksingenjören John Nernst och avslutades den 1 oktober 1904. Sedan förrättningen överklagats, meddelade Bergsjö tingslags häradsrätt utslag i målet den 31 december 1906. Utslaget vann laga kraft. Tillstånd från det allmännas sida till företagets utförande meddelades av länsstyrelsen i Gävleborgs län den 8 februari 1910. Besvär häröver anfördes icke.

Företaget, som berör omkring 70 fastigheter, omfattar:

åker	129.27 hektar
äng och odlingsmark	126.56 »
annan jord	23.15 »

Summa 278.98 hektar.

Av denna areal komma på bidrags- och låntagarnas andel 235.24 hektar, varav 113.54 hektar åker, 106.46 hektar äng och odlingsmark samt 15.24 hektar annan jord.

Företaget är slutfört. Arbetena hava godkänts av lantbruksstyrelsen den 13 december 1922.

Kostnaderna för de låne- och bidragssökandes andelar i företaget beräknades år 1914 till 142,600 kronor och år 1920 till 244,050 kronor.

Den genom vattenavledningen uppkommande markförbättringen uppskattades år 1914 till 148,600 kronor 60 öre.

Såsom förut nämnts har staten för företagets utförande beviljat:

i statsbidrag utan återbetalningsskyldighet

tillhoppa	kronor 47,650
i lån tillhoppa	» 119,870 kronor 167,520
i statsbidrag för nedskrivning av lån	» 30,000

Summa kronor 197,520.

Den verkliga kostnaden för företagets utförande har uppgått till i runt tal 393,000 kronor, utgörande fördelad på den areal företaget omfattar omkring 1,410 kronor för hektar. Den del härav, som täckts medelst statsunderstöd, utgör omkring 600 kronor för hektar, medan återstoden, eller i runt tal 810 kronor för hektar, bestritts av intressenterna själva med anlitanande av egna medel eller privata lån. Utöver sistnämnda engångsutgift är den mark, som tillhör delägarna i de till företaget beviljade statslånen, belastad med en skuld till staten av 382 kronor för hektar, å vilken skuld den årliga amorteringen jämte ränta utgör 25 kronor för hektar.

Det till företaget beviljade statsbidraget har utgjort omkring 54 procent av den år 1914 beräknade kostnaden för företaget.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har genom utslag den 17 november 1925 respektive den 8 juli 1926 och den 29 september 1936 fastställt fördelningen av de båda till företagens utförande beviljade lånen. Därav framgår, att lånet å 71,310 kronor skall amorteras under åren 1922—1947 och lånet å ursprungligen 48,560 kronor under åren 1929—1954. Företaget finnes upptaget i den förteckning över i ekonomiskt trångmål varande torrlägningsföretag, som intagits i lantbruksstyrelsens till Kungl. Maj:t den 24 januari 1934 avgivna utlåtande, vilket utlåtande såsom Bilaga A fogats till Kungl. Maj:ts den 16 februari 1934 till riksdagen avlåtna proposition nr 144 angående ytterligare statsunderstöd till vissa torrlägningsföretag.

De intressenter i företaget, vilka nu hemställt om ytterligare statsbidrag, hava till stöd för ansökningen anfört, att det alltjämt trots den lättnad, som beretts dem genom statsmakternas ingripanden, vore förenat med stora svårigheter för dem att fullgöra avbetalningarna å odlingslånen, i synnerhet som deras jordbruk vore av ringa storlek.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har i sitt utlåtande anfört huvudsakligen följande.

Sedan intressenternas återstående skuld å 1922 års odlingslån reducerats med statsbidraget å 30,000 kronor, komme reduceringen av de årliga avbetalningarna givetvis att innebära en stor lättnad och synnerligen värdefull hjälp åt intressenterna. Även den genom statsbidraget reducerade betalningsskyldigheten medförde emellertid en tunga, vars utgörande för många av delägarna måste vara förenat med högst avsevärda svårigheter. Länsstyrelsen ville förorda, att intressenterna i företaget, med undantag dock för kyrkoherdebostället, eller de av dem, som på grund av stor delaktighet blivit särskilt hårt betungade, måtte beredas den ytterligare lättnad, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt.

Lantbruksstyrelsen har i sitt utlåtande över förevarande framställningar till en början erinrat om styrelsens utlåtande den 20 november 1935 över den av arbetsstyrelsen för företaget den 6 oktober 1934 gjorda ansökningen, vilken föranledde förenämnda proposition nr 27 till 1936 års riksdag. I sistnämnda utlåtande anförde lantbruksstyrelsen bland annat följande.

Vid arbetsplanens fastställelse beräknades båtnaden genom vattenavledningen till 148,249 kronor 60 öre och kostnaden till 142,600 kronor. Arbetet utfördes emellertid under krisåren efter år 1914 med då rådande onormalt höga arbetspriser. På grund härav visade det sig snart, att arbetskostnaderna skulle komma att högst väsentligt överstiga det belopp, som vid arbetsplanens fastställande före kristidens inbrott beräknats. En år 1920 verkställd ny kostnadsberäkning slutade sålunda på ett belopp av 244,050 kronor. Nämnda år vore arbetet till största delen utfört, och under år 1922 fullbordades detsamma i sin helhet. Enligt vad av arbetsstyrelsen i den föreliggande ansökningen uppgåves, hade sistnämnda år företagens kostnader sprungit upp till omkring 393,000 kronor.

Sistnämnda kostnadsuppgift funne emellertid lantbruksstyrelsen icke kunna utan vidare godtagas ur synpunkten av företagens understödjande från det allmännas sida. Av från arbetsstyrelsen på anmodan av lantbruksstyrelsen ingivet kostnadssammandrag syntes framgå, att den uppkomna kostnadsökningen till mycket väsentlig del vore att härleda till det sätt, varpå

arbetsledning och finansiering av därmed förenade utgifter handhafs. Detta gällde närmast i kostnadssammandraget upptagna poster för räntor, omkring 93,000 kronor, samt förlust i entreprenörens konkurs, omkring 9,000 kronor, eller ett sammanlagt belopp av 102,000 kronor. Jämväl i övrigt syntes de föreliggande uppgifterna giva vid handen, att arbetskostnaderna i stort sett blivit avsevärt högre än vad rimligen kunde anses motiverat av den under kristiden höjda prisnivån eller förekomsten i viss utsträckning av mer svårarbetat material, än vad i arbetsplanen angivits.

Lantbruksstyrelsen hade med hänsyn till dessa omständigheter ansett sig böra i förevarande sammanhang räkna med en merkostnad av allenast 30,000 kronor utöver den år 1920 beräknade kostnadssumman, 244,050 kronor, eller med en sammanlagd kostnad för företaget av i runt tal 274,000 kronor.

Härefter har lantbruksstyrelsen över de nu föreliggande framställningarna anfört huvudsakligen följande.

Det vore enligt lantbruksstyrelsens uppfattning otvetydigt, såväl att de ekonomiska uppostringar, vilka intressenterna själva fått vidkännas, vore högst betydande, som även att företagets ekonomi trots hittills lämnade understöd från statens sida måste fortfarande betecknas såsom synnerligen svag. Lantbruksstyrelsen funne med hänsyn därtill skäl tala för att, utöver vad i sådant avseende redan skett, företaget bereddes någon ytterligare lindring i fråga om återbetalningen av uppburna statslån. Sådan lindring syntes böra komma samtliga de låntagare till del, vilka undertecknat de nu föreliggande framställningarna. Någon anledning syntes nämligen icke förefinnas att i berörda avseende göra någon åtskillnad mellan sagda låntagare. Framhållas finge, att dessa representerade samtliga de i företaget ingående fastigheter, till vilka ifrågavarande lån beviljats med undantag för Harmångers kyrkoherdeboställe och de fastigheter, vilka tillhörde Ströms Bruks aktiebolag. För sistnämnda båda låntagare ifrågasattes således icke någon ändring i villkoren för återbetalningen av på dem belöpande lån.

Den ytterligare lindring, som nu syntes böra beredas sökandena, borde lämpligen åstadkommas på så sätt, att deras andelar i den kapitalsskuld å 1914 års lån, som återstode ogulden sedan 1935 års annuitet erlagts, helt avskreves samt att avdikningslånefondens fordran för å sagda lån upplupen ränta efterskänktes. Efter en dylik avskrivning skulle för de ifrågavarande låntagarnas del återstå endast deras andelar i 1922 års lån. Dessa andelar torde efter inbetalning av 1935 års annuiteter utgöra i runt tal 5,680 kronor. Annuiteten å den sålunda återstående låneskulden uppginge till i runt tal 650 kronor, motsvarande en årlig utgift av i runt tal 4 kronor per hektar av de ifrågavarande låntagarnas i företaget ingående markareal.

Enligt från statskontoret inhämtade uppgifter utgjorde de andelar av kapitalsskulden å 1914 års lån, vilkas avskrivning nu borde komma ifråga, sammanlagt 28,150 kronor 88 öre. Motsvarande belopp syntes sålunda böra anvisas från statens avdikningsanslag för att tillföras statens avdikningslånefond såsom inbetalning av de ifrågavarande fastigheternas andelar i nämnda kapitalsskuld.

Lantbruksstyrelsen hemställde alltså, om ock icke utan tvekan med hänsyn till de omständigheter, som bidragit till örnningen av företagets kostnader, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att medgiva dels att till ifrågavarande företag måtte för avskrivning av det till företaget den 19 juni 1914 beviljade lånet från odlingslånefonden å 71,310 kronor anvisas från statens avdikningsanslag statsbidrag med så stort belopp, som motsvarade sökandenas andelar uti samma lån efter erläggandet av 1935 års annuiteter å lånet, dels

ock att avdikningslånefondens fordran för å nämnda låneandelar upplupen ränta måtte avskrivas.

Statskontoret har funnit det tveksamt, huruvida något ytterligare statsunderstöd till företaget borde ifrågakomma. Då emellertid det ekonomiska läget för det stora flertalet av intressenterna allt fortfarande syntes vara bekymmersamt, ville ämbetsverket — med hänsyn till de opåräknat stora kostnader, som företaget föranlett — icke motsätta sig att ytterligare hjälp bereddes vissa av intressenterna i företaget på sätt lantbruksstyrelsen föreslagit.

Departements-
chefen.

Det kan, såsom lantbruksstyrelsen och statskontoret anført, förefalla tveksamt, huruvida ytterligare statsunderstöd bör beredas ifrågavarande torrlägningsföretag. Av utredningen i ärendet torde emellertid framgå, att de oförutsedda stora kostnader, som företaget kommit att draga, bero på omständigheter, över vilka delägarna i företaget icke kunnat råda. Härtill kommer, att den vunna markförbättringen får anses understiga vad som normalt borde svara mot de nedlagda kostnaderna. På grund härav och då flertalet av intressenterna äga blott mindre jordbruk samt befinna sig i tryckta ekonomiska omständigheter, finner jag skäligt, att för lättande av intressenternas skuldbörda ytterligare statsunderstöd beredes företaget. Angående den utsträckning, vari detta bör ske, ansluter jag mig till lantbruksstyrelsens av statskontoret förordade förslag. Jag tillstyrker sålunda, att bidraget skall motsvara de andelar uti 1914 års lån, som efter erläggandet av 1935 års annuiteter å lånet belöpa å i företaget ingående fastigheter eller 28,150 kronor 88 öre, varvid ytterligare bidrag icke må beräknas för Harmångers kyrkoherdeboställe eller för fastigheter, tillhöriga Ströms Bruks aktiebolag. Tillika förordar jag, att avdikningslånefondens fordran för upplupen ränta å samma låneandelar må avskrivas. Härtill bör emellertid riksdagens medgivande inhämtas. Bidragsbeloppet, som av Kungl. Maj:t torde få fördelas mellan i företaget ingående fastigheter, bör utgå ur statens avdikningsanslag och icke inräknas i det belopp, som Kungl. Maj:t enligt riksdagens medgivande äger för visst år bevilja jämlikt gällande bestämmelser för anslagets användning.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

dels att till avskrivning av vissa andelar av det till Harmångersåns och Kyrksjöns rensnings- och sänkningsföretag i Gävleborgs län den 19 juni 1914 beviljade lån från odlingslånefonden må från statens avdikningsanslag till företaget anvisas ett statsbidrag av 28,150 kronor 88 öre,

dels ock att statens avdikningslånefonds fordran för å samma låneandelar upplupen ränta må avskrivas.

Statsrådets övriga ledamöter instämman i vad departementschefen hemställt i de under 1:o och 2:o här ovan antecknade ärenden.

Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämnar bifall till vad departementschefen hemställt samt förordnar, att till riksdagen skall avlåtas proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Hugo Nordlander.